

# Halvt fullt eller halvt tomt?

Nok en gang debatteres prosentandeler av rømt oppdrettslaks i Namsen ned til de minste enheter, mens avgrunnen mellom flere debattanter bare synes å øke. I realiteten blir dette som å diskuteres om glasset er halvt fullt eller halvt tomt. Ståstedet er blitt viktigst for måten en ønsker at prosenten skal måles og promillen testes – virkningen blir likevel stort sett den samme. Både om vi har villaksen i Namsen i tankene eller filosofer i hyggelig lag. Heldigvis har vi om kort tid resultater som kan vise det som er langt viktigere – om det finnes reelle genetisk påvirkninger på villaksen i Namsen eller ikke.

## Full åpenhet

Rømt oppdrettslaks skader villaksen. Det er det bred enighet om og det er bakgrunnen for at både politikere, lakseoppdrettere og forvaltning har en nullvisjon for rømming. I Namsen fanges det rømt oppdrettslaks av sportsfiskere om sommeren og av skolerte deltakere i overvåkingsfisket som gjennomføres på mange stasjoner like før gytetida. Rømt oppdrettslaks er blitt fanget i kilenot nederst i vassdraget, den er sortert ut i laksetrappa langt oppe og den er observert ved videoovervåking. Vi må anta at forekomstene av rømt oppdrettslaks er uheldig for både villaksens egenart, for villaksnæringa og for oppdrettsnæringa.

Namdalen er spesiell. Nesten ingen andre steder i landet deltar så mange ulike lakseinteresser sammen for å dokumentere tilstanden i et vassdrag. Dette har flere fordeler. Overvåking i et svært stort og lakserikt vassdrag som Namsen er både økonomisk og faglig ressurskrevende. Og flere undersøkelser er helt avhengig av lokale ressurspersoner for å kunne gjennomføres. Viktig er også at alle lakseinteressene kjenner alle resultatene. Resultater blir lagt fram både på "folkemøter" og i møter der ulike lakseinteresser deltar. I full åpenhet legges det alltid vekt på å drøfte resultatenes holdbarhet og hvordan eventuelle usikkerheter kan gjøres mindre. Mye av drivkraften for å gjøre nye og bedre undersøkelser ligger nettopp i det – å øke holdbarheten i resultatene.

## Viktige trender overvåkes godt

For å få mer holdbare resultater i Namsen er antall stasjoner for overvåking av rømt oppdrettslaks økt fra to i 2006 til ca ti de siste årene. Vi var mange som på forhånd håpet at andel rømt oppdrettslaks i fangstene på grunn av dette kunne gå ned. Dessverre ble ikke det resultatet, men det er dokumentert at i det viktige sidevassdraget Høylandsvassdraget nærmest ikke finnes rømt oppdrettslaks. Resultatene herfra er med på å minske andelen for vassdraget sett under ett. Flest laks i overvåkingsfiske fanges under Fiskumfossen og det er også her andel rømt oppdrettslaks er høyest. For bl.a. å bidra til å redusere denne stasjonens dominans i resultatene er det satt et tak for antall laks som kan inngå i overvåkingen herfra. Tiltakene som er gjort etter 2006 har bidratt til å redusere usikkerheter i overvåkingen. Det kan også videoovervåking, kilenotfiske og merkeforsøk bidra til. Måten prosenten regnes ut på i høstfangstene betyr trolig mindre. Bekymringsfullt er det derimot at nivået av andel rømt oppdrettslaks i høstfangstene – som er fisket på samme vis år etter år - ikke har gått ned de siste årene, men snarere økt. Dette er viktige resultater som bør motivere for ytterligere innsats hos politikere, forvaltning og næring.

### **Virkningene er viktigst – ikke prosentene**

Vi venter om et par uker resultater fra genetiske undersøkelser av fjorårets yngel og gytelaks. Disse resultatene kan bidra til å skyve oppmerksomheten bort fra usikre prosenter til om det finnes reelle genetiske virkninger av at det finnes rømt oppdrettslaks i Namsen – og om virkningene eventuelt er forskjellig i deler av vassdraget der det like før gytetida fanges mange rømlinger til deler det fanges få. Dette blir svært spennende. Og for å sette det på spissen. Finner man ikke genetiske endringer på villaksen er trusselen fra rømt oppdrettslaks i Namsen langt mindre enn fryktet. Finner man derimot genetiske endringer forårsaket av rømt oppdrettslaks må effektive strakstiltak settes inn. Alle beslutningstakere innen politikk, forvaltning og næring kan ha nytte av på forhånd – før noen kjenner resultatene – å tenke igjennom hvilke tiltak de eventuelt kan bidra til å få satt i verk. For prosentandeler av rømt oppdrettslaks i høstprøver fra norske lakseelver finnes det bare en offentlig statistikk – den offentliggjøres årlig av Fiskeridirektoratet.

Tone Løvold  
seniorrådgiver

Frode Staldvik  
daglig leder

Kunnskapssenter for laks og vannmiljø